

Dr. Nehrer Péter: (Fővárosi Ítéltábla, tanácselnök)

A Kriminológiai Társaság 2005. év február hó 11. napján a visszaélés kábítószerrel bűncselekmény kapcsán tartott ülést. A témához, mint gyakorló bíró fűznék néhány gondolatot, mely az előadók által felvetett problémakörökhöz kapcsolódik.

Szükségesség – arányosság

Részben értek csak egyet dr. Lévay Miklósnak az Alkotmánybíróság gyűlöletbeszéddel és a kábítószerrel foglalkozó határozatainak ellentmondásosságát taglaló érveivel.

Egyetértek azzal, hogy a fogyasztás kizárólag büntetőjogi eszközökkel szankcionálása valóban nem oldja meg azt a társadalmi problémát, amely világszerte a kábítószeres egyre nagyobb elterjedéséhez vezet. Álláspontom szerint is nem csak büntetőjogi, hanem egészségügyi, társadalompolitikai intézkedések sorozata alkalmas a fogyasztás visszaszorítására. A súlyos büntetőjogi szankciók a kábítószer hasznélvezői, a terjesztők, forgalmazók, kereskedők ellen hatásosak, a szenvedélybetegekre visszatartó erővel nem bírnak. Alkalmi kábítószer-fogyasztó gimnazisták, egyetemi hallgatók avagy súlyosan beteg kábítószer-függők büntetés-végrehajtási intézetbe juttatása a kívánt illuzórikus cél – „a drogmentes társadalom” – elérésére nem alkalmas. A fogyasztás nem csak bűncselekményként vagy szabálysértésként kezelése, hanem más eszközökkel a magánszférába kényszerítése is kifejezheti azt a társadalmi igényt és elvárást, a többségi meggyőződést, amely az alkotmánybírósági határozatban is megfogalmazódik akként, hogy nincs másokat veszélyeztető „kábulathoz való jog”.

Nem értek egyet azzal, hogy a fogyasztás visszaszorítása az eszközök szűkössége miatt csak a bűncselekménnyé nyilvánítással alkalmas a kívánt cél elérésére. Ennek megfelelne a dohányzáshoz hasonló tiltás is, mely utóbbi esetében köztudomású, hogy a heroin függés és a nikotin függőség között különbség nem tehető. A mások által látogatott helyeken történő nyílt fogyasztás tiltásával, a nyilvánosság, s ezáltal elterjedése lehetősége korlátozásával a károsító hatások az egyén önrendelkezési körébe kényszeríthetők. Itt **kapcsolódnék** dr. Lévay Miklós „ultima ratio”-hoz fűződő érveléséhez akként, hogy a gyűlöletbeszéddel foglalkozó 18/2004. (V.25.) AB határozatból idézem a Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.111/2003/10. számú eseti döntését, miszerint a büntetőjogi szankció akkor indokolt, ha **„a veszély nem csupán feltételezett, hanem a veszélyeztetett jogok konkrétak”**. Ennek az Alkotmánybíróság szóban forgó határozata csak látszólagosan mond ellent, mert nem ír elő törvényhozói kötelezettséget a Btk. módosítására a fogyasztókkal **szemben**, csak a társas fogyasztással kapcsolatos tényállásokat semmisíti meg. A kábítószer-fogyasztás elterjedésének korlátozásában pedig el nem vitathatóan a büntetőjognak is szerepet kell vállalnia. A fentebb kiemelteket követve tehát elsőként a szükségesség vizsgálatára kell, hogy sor kerüljön. A jelenlegi helyzetben a **fogyasztás elterjedésének veszélye nem csak feltételezett**, hanem növekvő tendenciát mutat, így annak visszaszorítása az

önkontrolljukat elvesztett személyek esetében mások **konkrét sérelme** esetén jogi eszközökkel is indokolt. A második követelmény, az arányosság vizsgálatánál a „veszélyeztetett jogok konkrét volta” határozható meg nehezebben. Ennek megítélésénél abból kell kiindulni, hogy a fogyasztás a nem fogyasztókat mennyiben sértheti, veszélyeztetheti. Tehát, ha mások jogát, jogos érdekét a bódulatot élvező sérti, veszélyezteti, a szankció indokolt. Ez a szabályozás beleillik a más „szenvedélyek” korlátozásával kapcsolatos büntetőjogi, szabálysértési szabályozásba. Az alkoholfüggőség, a prostitúció, a dohányzás nem büntetendő. Mindezt példákkal érzékeltetve; az alkoholista, ha szeszestől befolyásolt állapotban közúton gépjárművet vezet, vagy más bűncselekményt követ el, büntetőjogi következménnyel, büntetéssel, intézkedéssel, kényszergyógyítással kell, hogy számoljon, egyébként önrendelkezési jogával él. Ugyanúgy, mint a **nem tiltott helyen** kéjelgő prostituált, a nikotinszenvedélyének hódoló dohányos. A jogi szabályozásnak tehát, ha az alkotmánybírósági követelményeket szem előtt tartja, hasonló elveket kell követnie.

Helyeslem, hogy az Alkotmánybíróság a Btk. Közös fogyasztásra vonatkozó enyhébb rendelkezéseit megsemmisítette. Egyetértek azzal, hogy az együttesen történő kábítószer-fogyasztás (Btk. 283.§. /1/ bekezdés volt b./ pontja), a 18. életévét be nem töltött személy felhasználásával saját használatra termesztés, megszerzés, tartás (Btk. 283.§. /1/ bekezdés volt c./ pontja) olyan magatartások, amelyek mások jogait sértik és szankciót igényelnek, s nem kiemelés, mint amely tevékenységek büntethetőséget megszüntető okként érdemesek szabályozásra. Ugyanez a helyzet a Btk. 283.§. /1/ bekezdés volt d./1./2. pontjai esetében is. Nem indokolt büntetlenséget biztosítani a 18. életévét betöltött és a 24. életévét meg nem haladott személynek, aki 18. életévét be nem töltött fiatal vagy gyermekkorúaknak csekély mennyiségű kábítószer együttesen történő kábítószer-fogyasztás alkalmával kínál vagy átad, s ugyanígy nem indokolt a 24. életévét meg nem haladott személy elterelése, ha oktatási-, köznevelési-, gyermekjóléti-, és gyermekvédelmi, közművelődési feladatok ellátására rendelt épület területén, illetőleg annak közvetlen környezetében kínál vagy ad át kábítószer. A megsemmisítés előtti törvény, a kábítószer terjesztő előbbi elkövetői körnek büntetlenséget biztosított akkor, ha az elsőfokú ítélet meghozataláig okirattal igazolták, hogy legalább 6 hónapig folyamatos kábítószer-függőséget gyógyító kezelésben, vagy kábítószer-használatot kezelő más ellátásban részesültek, avagy megelőző felvilágosító szolgáltatáson vettek részt. A felnőtt korú drogterjesztők rendszerint fiatal vagy gyermekkorú személyek segítségét veszik igénybe a hasonlókorú társaik „bevetéséhez”. A kábítószerélvezet költséges szórakozás, a bíróságok által tárgyalt ügyekben általában megalapozatlan, el nem fogadott védekezés több tízezer forint értékű kábítószernek önzetlen, ingyenes szétosztása, az ellenérték fejében történő átadás pedig már kereskedés, amelynél az elterelés lehetősége az alkotmánybírósági határozat előtt sem volt lehetséges. Az egyén önrendelkezési jogába nem tartozhat mások egészségének veszélyeztetése, iskolai szeánszok, drogpartik megrendezése.

Nem elfogadható az ezzel kapcsolatos felháborodás, amely az elterelés lehetőségét megsemmisítő rendelkezést fogadta. Az alkotmánybírósági határozat a jogalkotót nem hívja fel a fogyasztókkal szembeni súlyosabb szankciók alkalmazására, az elterelés korlátozására, csupán annak a társadalmi igénynek adott hangot, az az üzenete, hogy a kábítószer fogyasztásnak minden olyan formája tiltandó, amely a nyilvánosság igényével, a terjesztés lehetőségének biztosításával lép fel. Nem felelt meg a jogbiztonság követelményének sem a törvényi szabályozás, mert a leírt módszerű „bevetés”, a fiatalok társas összejövételén folytatott közös „szórakozástól” nem elválasztható.

Megjegyzem, hogy az alkotmánybírósági határozat nem érintette a hatályos Btk. 283.§. a./ és e./, valamint f./ pontjában foglalt büntethetőséget megszüntető okokat, így a nem kábítószerfüggő személy saját használatra csekély mennyiségű kábítószerre elkövetett, továbbá a kábítószerfüggő személy jelentős mennyiséget el nem érő mennyiségű kábítószerre, és a függő által 2 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmények esetén, az elterelés lehetősége a gyógykezelésen részvétellel változatlan.

Az alkotmánybírósági határozat nem korlátozza a jogalkotót abban, hogy az önrendelkezési jogon kívüli fogyasztást privilegizált esetként, enyhébb büntetési tételeket megállapítva szabályozza, avagy csupán szabálysértésként kezelje. Magam az utóbbi megoldások valamelyikével értenék egyet. Az alkohol és dohányárusítás is 18. életévüket be nem töltött személyeknek tiltott, az árusító nagykorúak nem élveznek szabálysértési „büntetlenséget”.

Végül felhívom a figyelmet arra a dolgozatom következő részében taglalt tényre, hogy az alkotmánybírósági megsemmisítő rendelkezések után, a Btk. hatályos szövege fogyasztói típusú tényállást nem tartalmaz.

Büntetendő cselekmény-e a hatályos Btk. szerint a kábítószer-fogyasztás?

Az előbbi talán meglepő kérdésre nem egyszerű a válasz. Az alkotmánybírósági határozat nyomán változott törvényszövegben elkövetési magatartásként már nem található kábítószer-fogyasztás. A kábítószerrel visszaélés törvényi tényállását módosító 2003. évi II. törvény miniszteri indokolása a kábítószer-fogyasztás, mint törvényi tényállási elem kihagyását csupán egy mondattal, azzal indokolja, hogy „a fogyasztást nem határozza meg elkövetési magatartásként, de továbbra is büntetni rendeli a kábítószer megszerzését és tartását”. A bevezető mondatok, majd a záró gondolat szövegezése utal arra, hogy a törvénymódosítással különbséget kívántak tenni egyrészt a kábítószer fogyasztója, másrészt a terjesztő (kereskedő) között és az elterelés lehetőségét nemcsak a kábítószerfüggő fogyasztó számára, hanem „általában” kívánták biztosítani. A bírói gyakorlat mindezt akként fejlesztette tovább, hogy a fogyasztás a törvény hatályba lépését követően jelenleg is büntetendő, mert a kábítószer megszerzése nélkül fogyasztás nem elképzelhető. A miniszteri indokolás és a bírói gyakorlat nem tér ki arra, hogy további elkövetési magatartások, amelyek a törvény szövegében változatlanok (kínál, átad, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország

területén átvisz) ugyanilyen elvek alapján miért maradtak a törvényi tényállásban noha az előbbiek sem képzelhetők el anélkül, hogy az elkövető a kábítószer megszerezze. Mindebből következően tehát az indokolás a kábítószer-fogyasztás büntetethetősége tekintetében „Janus arcú”, a fogyasztás büntetethetősége, de nem büntetethetősége is alátámasztható jogi érvekkel. A miniszteri indokolás megfogalmazásából egyenesen nem következik, hogy a kábítószer-fogyasztás büntetendő cselekmény, mert elkövetési magatartást, büntetőjogi törvényi tényállást nem állapíthat meg. A kábítószer visszaélés törvényi szabályozása során már korábban is előfordult, hogy hol tartalmazta a fogyasztást, mint elkövetési magatartást, hol ennek mellőzésére került sor. Mindennek azonban az alkotmányosság szempontjából, továbbá a törvények állampolgár által történő megismerhetősége és követhetősége szempontjából is el nem mellőzhető jelentősége van.

Az előbbi kérdés megítélésénél abból kell kiindulni, hogy a kábítószerrel visszaélés esetén, melyik az a leggyakoribb, tipikus elkövetői magatartás, amelynek meghatározására -, ha a törvényhozó tiltani kívánja – a törvényben kell, hogy sor kerüljön. Indokolást nem igényel annak kifejtése, hogy a tipikus elkövetői magatartás, a leggyakrabban előforduló tevékenység a „fogyasztás”, s ehhez képest a további elkövetői alakzatok – még a kereskedelmi célzatú árusítás is -, másodlagos jelentőségű, lényegesen ritkábban előforduló mozzanatok. Az állampolgárokat érintő legfontosabb jogosultságokat és kötelezettségeket törvényben indokolt szabályozni. A Magyar Köztársaság Alkotmányának 55.§. /1/ bekezdése szerint senkit sem lehet szabadságától másként, mint a törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. A Btk. 10.§-a rögzíti az Alkotmánynak megfelelően, hogy bűncselekmény az a cselekmény, amelyre a törvény büntetés kiszabását rendeli. A jogkövető állampolgár a visszaélés kábítószerrel bűncselekménynek a Btk. 282.§-ától kezdődő szabályozásában büntetendő cselekményként éppen a leggyakoribb kábítószerrel kapcsolatos magatartást – a fogyasztást – nem találhatja, és nem lelheti fel csak a bírói gyakorlatban. Az elsőfokú bíróságok határozatai tartalmazzák rendszerint, hogy a kábítószer-fogyasztás jelenleg is büntetendő a megszerzésen keresztül. Ugyanakkor a megszerzés és fogyasztás korántsem szinonim fogalmak. A Magyar Értelmező Kéziszótár szerint „megszerez” – birtokba vesz, magáévá tesz, megnyer, „fogyaszt” – anyagot energiát rendszeresen el- v. felhasznál, táplálékul valamit rendszeresen eszik, iszik.

A bírói gyakorlat miniszteri indokolásra alapítása, illetve a megszerzés és fogyasztás eliminálása indokolt kételyeket ébreszt.

A „fogyasztás” nem megfelelő értelmezése továbbá maga után vonhatja azt a következményt is, hogy a kábítószerfüggő személy nem elterelhető a Btk. hatályos rendelkezései szerint. Az elterelés lehetősége ugyanis csak addig áll fenn, amíg a kábítószer mennyisége a jelentős mennyiség megszerzését (a bírói gyakorlat szerint fogyasztását) el nem éri. A legsúlyosabban beteg kábítószer fogyasztók elévülési időn belül megszerzett kábítószer mennyisége, minden bizonnyal meghaladja a jelentős mennyiséget, s így ők a Btk. 282/C.§. /4/ bekezdése alapján 5

évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, az elterelés kedvezményében nem részesülhetnek. Elterelhetők viszont azok a fogyasztók, akiknél még a függőség nem alakult ki, akik valójában gyógykezelésre sem szorulnak. Itt azért megjegyzendő, hogy az elfogyasztott kábítószer mennyiségének a függőség kialakulásában nincs meghatározó szerepe, ez ugyanúgy mint az alkohol esetében, nagymértékben függ az egyén szervezetétől, pszichikumának állapotától. A szabályozás ellentmondása így is nyilvánvaló. A gyakorlatban nyomozati és ügyészi próbálkozások történnek időnként a fogyasztás utóbbi értelmezésére. Vegyészszakértő is nyilatkozott már kérdés nélkül – évtized óta heroin-függő személy esetében, aki saját maga fogyasztott csak kábítószerrel és ebből senkinek nem adott -, hogy a hatóanyagtartalom a jelentős mennyiséget meghaladta. Kizárólag a bírói gyakorlat „jóindulatán” illetőleg a büntetőeljárás törvény alapelvének következetes alkalmazásán múlt, hogy eddig a „kétséget kizáróan nem bizonyított tény a terhelt terhére róni nem lehet” alapelvre figyelemmel, súlyos kábítószerfüggő személyek esetén – beismerő vallomásuk alapján – a bíróság csak a legutóbb megszerzett csekély mennyiségű kábítószerrel értékelte, amely bizonyítást nyert. A büntetőtörvény kábítószerrel visszaélés törvényi tényállásának újraszabályozása és az alkotmányosságnak megfelelő új rendelkezések kialakítása során a tapasztalt ellentmondások akként oldhatók fel, hogy a törvényhozó – amennyiben a fogyasztást továbbra is a büntetőtörvénykönyvben kívánja szankcionálni -, úgy azt az elkövetési magatartások között jelölje meg. A szükségesség és arányosság követelményének azonban álláspontom szerint a dolgozatomban kifejtettek szerinti szabálysértési szabályozás felelne meg. A fogyasztás jelen bírói és jövőbeni értékelésével kapcsolatosan továbbá meggondolandónak tartom azt a bírói értelmezést, miszerint a fogyasztás az előbbieken hivatkozott jelentés szerint az anyag **nyombani** megsemmisítésével jár, tehát a megsemmisített – nem megszerzett! – anyagmennyiségek nem összeadhatók. A megsemmisítés, nem megszerzés, a törvény nem bünteti. A „anyag” kéziszótár szerinti nyombani rendszeres elhasználása nem megszerzés, megszerzés a nem közvetlen fogyasztásra felhasználás, hanem a birtokba kerülés, tartás. A kábítószerfüggőnél megtalált kábítószerek, amelyeket fogyasztásra szán, megszerzett és összeadható mennyiségek, míg a már elfogyasztott mennyiségek, megsemmisítettek, nincsenek birtokban, s ezek a megszerzés körébe nem vonhatók. A kétszeres értékelés tilalmába ütközne és ütközik az az értelmezés, amely ugyanazt az elfogyasztott kábítószerrel egyszer évekre visszanyúlóan összeadná, majd ismét újraértékelné, mint el nem évült megszerzést. Ez a megoldás a hatályos törvényi szabályozástól függetlenül sem támasztható alá érvekkel. Az előbbi helyes értelmezés szerint az elterelés, akár bűncselekményként, - akár szabálysértésként fogalmazza meg a törvény a **másokat veszélyeztető fogyasztói magatartást** – lehetőség van.

Azt a megoldást is választhatja a törvényalkotó, hogy az értelmező rendelkezések között törvényben szabályozza, hogy a kábítószer „fogyasztása” megszerzésnek minősül. A miniszteri indoklásban történő „törvényalkotás” ezzel is kiváltható. Ez a megoldás viszont oda vezet, hogy azok a fogyasztók, akiknél a

függőség kialakult – ez ugyanúgy, mint az alkoholizmus személyenként változó mennyiség után következik be – általában nem lesznek elterelhető. Vélelmezhető ugyanis, hogy a súlyos, évek óta függő személy, jelentős mennyiséget meghaladó hatóanyag tartalmú kábítószerrel szerzett meg, fogyasztott el.

Kábítószer-függőség

Az Ítéltáblai Határozatok 2004. december havi számában jelent meg a Fővárosi Ítéltábla Büntető Kollégiumának állásfoglalása, gyakorlati tapasztalatai, véleménye.

A bírósági gyakorlatot elemző részben kifejtésre került, hogy Magyarországon a szakértői gyakorlat a kábítószer-függőség törvényben enyhébb megítélés lehetőségét biztosító megállapításában nem egységes. A szakértők nem követik a WHO szerinti betegség besorolást, egyes szakértők a függést csupán lelki tünetek alapján is megállapítónak tartják, míg a szakértők többsége ezt csak testi tünetek jelentkezésekor állapítja meg. Ugyanakkor a WHO besorolása szerint a gyógyszer-, illetve méregfüggőség, a *drog dependentia* szó szerinti fordításban függőséget jelent. „Erre jellemző a tolerancia fokozódása és a dózis növelése, ugyanakkor **nem szükségszerű és hiányozhatnak a testi függőség tünetei is.** A pszichés függőség és a károsító hatás azonban kifejezett. A kábítószer használata esetén a gyógyszer-, ill. méregfüggőség törvénytörően fokozódik toxicomániává. A hozzászokás (*habitatio*) még enyhébb formát képvisel, de szintén függőségi forma. A pszichés függőség kényszerítő jellege megszűnik, bár a drog bevitelére és folyamatos biztosítására vonatkozó vágy kifejezett. A károsító hatások elsősorban az egyént érintik, a társadalomra nézve a hozzászokás nem káros. A testi függőség lényegében hiányzik, és a dózis növelésének tendenciája is enyhén érvényesül.” Az ítéltábla álláspontja szerint a kábítószer-függőségnek a WHO besorolása szerinti valamennyi formája esetében a függőség megállapítása lenne indokolt, ugyanis a törvény nem tesz különbséget enyhe közepes vagy súlyos függőség között. Nincs továbbá olyan követelmény sem, amely a függőség megállapítását attól tenné megállapíthatóvá, hogy ez a beszámítási képességet valamilyen formában korlátozza. A büntetőeljárás törvény 99.§. /2/ bekezdés a./ pontja szerint **szakértő alkalmazása kötelező**, ha az eldöntendő kérdés a terhelt kábítószer-függősége. Ebből következően tehát, nem a bíróságnak, hanem a szakértőnek kell állást foglalnia a terhelt függőségével kapcsolatban, a bíróság a szakértőhöz kérdéseket intézve, avagy újabb szakértői véleményt beszerezve bírálhatja felül a szakértői véleményt. A Fővárosi Ítéltábla megkereste módszertani levél kiadása iránta az orvosszakértők szakmai kollégiumát, azonban mindezidáig módszertani levél kiadására nem került, így az ítélezési gyakorlat egysége nem biztosított. Említésre érdemes továbbá, hogy a Btk-nak a kábítószerélvező bűnelkövetőkkel szembeni kényszergyógykezelés intézkedésre vonatkozó rendelkezéseit mind a mai napig nem léptették hatályba, a bűnismétlés kényszeres megakadályozása nem megoldott. A gyógyító kezelésben részvétel a kábítószeres bűnöző elhatározásától függ.